

Notitie Reikwijdte en detailniveau Plan-MER Windturbinebepalingen

Zienswijze van Vereniging Door Weer en Wind Buurt Voorsterklei in de Gemeente Voorst

Email: verenigingdoorweerenwind@gmail.com 14 februari 2022

In het kort

De komende decennia zullen onder andere gekenmerkt worden door de energietransitie. Het hele stelsel van onze energie-opwekking, -verdeling en -gebruik is onderhevig aan veranderingen en dat zal gevolgen hebben voor nieuwe ontwikkelingen in onze technologie, sociale structuur, beleid, wet- en regelgeving en andere zaken. De veranderingen hebben vandaag al diepe impact op onze samenleving, en wij als bewoners van een landelijk gebied in de gemeente Voorst merken dit dagelijks: wij zijn een windzoekgebied en merken dat het onze eeuwenoude gemeenschap met noaberschap, verscheurd raakt. Als we redeneren vanuit onze gemeenschap, als Nederlanders, buurtgenoten, dan willen we deze energietransitie om de wereld leefbaar te houden voor onze kinderen. Wij willen over 10 of 20 jaar ook samen terug kunnen kijken en vaststellen dat, ondanks deze grote veranderingen, de beleidsmakers onze maatschappij eerlijk hebben behandeld, in dienst van haar burgers en haar milieu, verantwoordelijk naar haar omgeving met transparantie en zicht op een duurzame samenleving, zonder zich te verschuilen achter ondoorzichtige processen. Laten we deze opgave altijd vanuit een menselijk perspectief blijven benaderen. Concreet, met betrekking tot deze zienswijze betekent dat: biedt deze NRD ons een eerlijk en transparant proces naar een duurzame samenleving waarin burgers en ons milieu daadwerkelijk gehoord respectievelijk gediend worden, zonder slachtoffers? Het antwoord is helaas nee; **deze NRD is onredelijk en schiet tekort.**

Onze zienswijze hebben wij vanuit drie invalshoeken opgesteld. In deel 1 leest u eenvoudig verwoord een samenvatting van punten van kritiek. In deel 2 leest u punten van kritiek, geclusterd per onderwerp en dieper uitgewerkt. Ten slotte, in deel 3, gaan we nog meer in detail en vindt u onze opmerkingen met verwijzing naar de tekst. Alle opmerkingen zijn relevant.

Wie zijn wij?

Wij zijn bewoners van een potentieel zoekgebied voor windturbines in het kader van de RES en hebben ons verenigd in de vereniging DoorWeerenWind. Deze zienswijze wordt namens de vereniging door het bestuur ingediend. Wij ervaren het vooruitzicht dat er in onze woonomgeving moderne windturbines worden geplaatst als een bedreiging van ons welzijn en onze leefomgeving. De druk van de overheid om deze turbines te plaatsen was zo hoog dat we het gevoel hadden dat er over ons heen werd gelopen. We voelden ons niet langer beschermd door onze overheid. De uitspraak van de Raad van State van afgelopen juni over windmolens is voor ons een verademing, omdat de hoogste Nederlandse rechter heeft bepaald dat de overheid te kort door de bocht heeft gehandeld. Wij zijn geen MER-juristen en vinden dat dit niet nodig zou moeten zijn om een zinnige zienswijze op een NRD in te dienen. Wij vinden dat een NRD zo helder moet zijn opgesteld dat ook een niet-MER-jurist na grondig lezen begrijpt wat er in de plan-MER beschreven gaat worden. Wij hebben de NRD aandachtig gelezen en geven hieronder onze zienswijze.

Deel 1

In grote lijnen brengen wij graag punten naar voren waarin wij u vragen de NRD te herzien:

1. Vandaag de dag kennen wij de nieuwe Nederlandse windmolenparken nog niet die voor land gepland zijn: de hoogte van de molens, de hoeveelheid, de omvang, de afstand tot bewoning en natuur zijn nieuw, net als het geluid, de beweging, de effecten op mens en milieu. Daardoor is alle

relevante impact op milieu, mens, dier en ecologie, op directe en indirecte wijze nog niet bekend en nog niet (goed) onderzocht. Omdat deze parken tientallen jaren zullen staan, verwachten wij als burgers dat u pas normen zal stellen wanneer alle impact in kaart is gebracht vanuit nieuwe metingen, vanuit grondig veldonderzoek door onafhankelijke en objectieve wetenschappelijke instituten.

2. Aansluitend hierop: het is niet acceptabel dat u de NRD, alsook verder onderzoek belegt bij een partij als Arcadis. Arcadis is geen onafhankelijke en objectieve partij. Zij heeft duidelijke en aantoonbare banden met de windenergiebranche die zij ondersteunt. Zij is daarin partijdig en dus niet geschikt om deze rollen te vervullen. Burgers moeten erop kunnen vertrouwen dat u onpartijdige, objectieve en capabele partijen inschakelt.

3. Daarnaast verwachten wij dat u de betrokkenen van de locaties waar windmolens gepland staat, meeneemt in de bepaling naar relevante impact die ervaren wordt. Ook de impact die u nu niet heeft bedacht, maar uiteindelijk wel wordt ervaren, doet ertoe. Als voorbeeld uit uw NRD: u noemt enkel zaken die uit oude literatuur naar boven zijn gekomen, waarbij het kleinere en enkele windmolens betrof, onvergelijkbaar met de windmolens die nu zullen komen. Daarnaast wordt nergens in de NRD de ruimte gegeven om nieuwe impact en relevante aspecten die nog naar boven gaan komen in de nieuwe situaties, op te nemen. De bewoners en het milieu worden zo veel mogelijk buiten spel gezet, terwijl het nodig is dat wij daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen voordat zaken bepaald zijn en vastliggen.

4. Pas als er een nieuwe basis is gelegd van kennis over alle vormen van impact, dan is het pas mogelijk normen te stellen. Hier verwachten wij eerlijkheid, gelijkheid en transparantie; dat betekent dat deze normen voor iedereen hetzelfde zijn. U maakt nu onderscheid tussen bijvoorbeeld stedelijk en landelijk gebied en biedt ruimte om van de normen af te wijken, en dit is dus ongelijk.

5. Wij mogen als burger redelijkerwijs verwachten dat een NRD niet gemaakt wordt met het doel het proces van windmolenparkenontwikkeling te helpen en ondersteunen. Ook deze NRD moet voldoen aan de EU-richtlijn en de voorschriften van de WHO die bepalen dat elke hinder voorkomen moet worden en die haar burgers en natuur vandaag, en ook over 30 jaar, beschermen.

Deel 2

1. Wij begrijpen niet hoe je een plan-MER kunt opstellen voor wet- en regelgeving van windturbines zonder een aanname te doen over hoeveel windturbines waar worden voorgenomen.

Een plan-MER is abstracter dan een MER. In een document van de Commissie voor de milieueffectrapportage¹ lezen we:

Project-m.e.r. richt zich doorgaans op een concrete activiteit en met name op de inrichting ervan.

Plan-m.e.r. gaat eerder over nut / noodzaak en de locatiekeuze van zo'n activiteit, dus over de meer strategische aspecten ervan. Maar plan-m.e.r. gaat ook vaak over grotere gebieden met meerdere activiteiten of over een thematisch beleidsveld.

Wij begrijpen dat deze NRD zich richt op de milieugevolgen van algemene regels op nationaal niveau (de zogenaamde windturbinebepalingen). Wat wij niet begrijpen, is hoe je hierover iets kunt zeggen als niet een aanname wordt gedaan over ongeveer de hoeveelheid windturbines die ongeveer op een bepaalde plek worden voorgenomen. Een plan-MER voor een bestemmingsplan of structuurvisie begrijpen we. Een plan-MER voor de RES 1.0 begrijpen we. Maar een plan-MER voor een verzameling van algemene regels op nationaal niveau begrijpen we niet. Zolang deze regels niet worden toegepast, zijn de milieugevolgen nihil; wordt heel Nederland op basis van deze regels bedekt met windturbines, dan zijn de milieugevolgen gigantisch. Wat is het denkmodel achter deze NRD? Wordt er uitgegaan van een denkmodel van één windturbine en zijn naaste omgeving? Zo ja, hoe wordt dan omgegaan met cumulatie? Enzovoort. Wat hier nodig is, is niet zozeer een plan-MER maar een 'wet-en-regelgeving-MER'. We weten niet of dit al een erkend type MER is, en weten niet hoe zoiets eruit zou moeten zien. Wij vinden dat de NRD dit onvoldoende uitwerkt en zouden graag zien dat de

¹ 1 Commissie voor de milieueffectrapportage 2010 – Plan-m.e.r. bij structuurvisies

Commissie voor de milieueffectrapportage aangeeft hoe zo'n wet-en-regelgeving-MER met dito NRD eruit zou moeten zien.

2. De uitwerking van de referentiesituatie is onduidelijk.

In een MER worden de milieueffecten van alternatieven altijd vergeleken met de referentiesituatie. Dat is de situatie die in de toekomst zal ontstaan als het project niet doorgaat (bij een gewone MER) of het plan niet wordt opgesteld (bij een plan-MER). Omdat het in deze NRD gaat om een typisch soort MER, is de referentiesituatie niet vanzelfsprekend. De NRD zegt er het volgende over:

- a. Par 4.2: Vrijwel zeker blijven windturbines op land gerealiseerd worden de komende jaren. Dit wordt verwacht op grond van de RES 1.0 en de analyse van het PBL van deze RES 1.0. Op korte termijn zullen de vergunde, maar nog niet gerealiseerde windturbines, gerealiseerd worden.
- b. Figuur 15 in par 5.2: Geen windturbinebepalingen van toepassing; bevoegde gezagen bepalen zelf de regels.

Wat is de verwachting van het aantal windturbines dat in de referentiesituatie wordt gerealiseerd? Als de aanname is dat de RES 1.0 wordt gerealiseerd, neemt het aantal windturbines in de referentiesituatie flink toe. Dan zijn er in de referentiesituatie al grote milieugevolgen en zullen de milieugevolgen van nieuwe windturbinebepalingen waarschijnlijk klein zijn. Als het stellen van regels wordt overgelaten aan de bevoegde gezagen, kan het alle kanten opgaan.

3. Nieuwe windturbinebepalingen: oude wijn in nieuwe zakken

De NRD besteedt veel tekst aan het afbakenen van de windturbinebepalingen waar het in de plan-MER om zal gaan (hoofdstuk 5). De eerste alinea in paragraaf 5.1 schept verwachtingen:

de informatie in de plan-MER moet volledig bijdragen aan de besluitvorming over de vaststelling van de windturbinebepalingen. Het is van belang om maatschappelijke discussie en wetenschappelijke inzichten volwaardig mee te nemen. De windturbinebepalingen worden opnieuw vastgesteld, met inbreng van voortschrijdend inzicht in technieken, effecten en ervaringen.

Dan komt het als een teleurstelling om te zien dat de voorgestelde nieuwe windturbinebepalingen als twee druppels water lijken op de door de RvS buiten werking gestelde bepalingen. Er wordt voorgesteld om in de plan-MER maar enkele, kleine varianten op deze bepalingen mee te nemen. Dit geeft de indruk dat de inzet is om de huidige windturbinebepalingen met minimale wijzigingen langs de hindernis plan-MER te loodsen.

4. We zijn bang dat op basis van deze NRD in de plan-MER alleen vage, open-deur-uitspraken zullen worden gedaan.

Wat er concreet in de plan-MER gaat worden onderzocht, wordt pas uitgewerkt in het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 6). Ook hier hebben we geprobeerd te begrijpen wat er nu wordt voorgesteld. Er is sprake van een kaartanalyse van de effecten van de nieuwe windturbinebepalingen op zeven thema's (zoals gezondheid, externe veiligheid, natuur). De beoordeling is kwalitatief, op basis van expert judgment, en mondt uit in een score op een 5-punts schaal (van ++ zeer positief tot - - zeer negatief). Als we ons hiervan een voorstelling proberen te maken, dan kan dit volgens ons niet meer opleveren dan uitspraken als: 'Het aanscherpen van de geluidsnorm leidt voor Nederland als geheel tot een score ergens tussen 0 (nagenoeg geen effect) en + (beperkt positief effect).' Is dit nu wat we van de plan-MER mogen verwachten?

5. De NRD besteedt geen aandacht aan de visuele hinder door de omvang van moderne windturbines

De NRD besteedt veel aandacht aan geluid en de relatie met gezondheid. Hij besteedt ook aandacht aan de visuele hinder door slagschaduw, lichtschittering en obstakelverlichting. Maar waar hij geen aandacht aan besteedt, is de visuele hinder door de immense afmetingen van moderne windturbines – de ongelofelijke hoogte van de mast, de immense wieken die dag en nacht het hele jaar door hun

rondjes draaien. Als de turbines er komen, is het uitzicht vanuit en rondom onze woningen ingrijpend en onherroepelijk veranderd. Niet langer wonen wij op de Voorsterklei, maar ‘onder die windturbines’.

Aan dit aspect gaat de NRD helemaal voorbij. Recent epidemiologisch onderzoek in Canada van goede wetenschappelijke kwaliteit² vond dat de visuele hinder die omwonenden ervaren door de omvang 2 van turbines op een afstand kleiner dan 1 km, zeker zo groot is als de geluidhinder. Van geluidhinder is vastgesteld dat dit een gezondheidsrisico is en het zou goed kunnen dat deze vorm van hinder daar ook aan bijdraagt, of de hinder door geluid versterkt.

Maar ook al zou visuele hinder niet leiden tot gezondheidsproblemen, dan is het nog wel een aantasting van het welzijn van omwonenden. Om een – zeer overdreven – vergelijking te maken: je kunt in goede gezondheid jarenlang in een gevangenis zitten, maar toch wil niemand dat. Voor het beperken van deze vorm van visuele hinder is een goede norm op te stellen: een afstandsnorm als functie van de masthoogte of tiphoogte. De norm in Denemarken van 4* de tiphoogte wordt vaak genoemd. Een andere optie voor zo’n norm is om een absolute bovengrens te stellen aan de hoogte van turbines in Nederland. Het interessante aan zo’n norm is dat deze ook het belang van landschap en cultuurhistorie kan beschermen. We begrijpen dat turbine-exploitanten een discussie over de omvang van moderne windmolens willen vermijden: hoe groter de turbines, hoe goedkoper de geproduceerde elektriciteit. We vinden het onjuist dat de NRD hierin meegaat en dit aspect buiten beschouwing laat.

6. De NRD moet een goede analyse maken van de te verwachten beperkingen van de plan-MER

Vergeleken met andere grootschalige ingrepen in de leefomgeving, zoals snelwegen, vliegvelden, industrie, is het plaatsen van moderne windturbines een nieuw verschijnsel. Wat de gevolgen zijn voor mens en milieu is nog nauwelijks op basis van goed epidemiologisch onderzoek onderzocht. Epidemiologisch onderzoek is langdurig onderzoek en loopt structureel achter het feit aan dat de dimensies van windturbines in snel tempo toenemen. Nederland heeft vergeleken met andere landen zoals Denemarken, Duitsland, Canada een ‘soepel’ beleid. Nergens ter wereld worden zulke grote windmolens op zo korte afstand van zoveel mensen geprogrammeerd. Als de plannen van de overheid doorgaan, worden wij de proefpersonen voor de gevolgen van moderne windturbines. Dit stelt hoge eisen aan de kwaliteit van de onderbouwing van het beleid, het monitoren van de gevolgen en het voorbereiden van maatregelen, mochten de effecten van windturbines toch ernstiger zijn dan verwacht. Je zou dan van de plan-MER twee zaken mogen verwachten die we nu in de NRD missen:

- a) De plan-MER heeft het ‘geduld’ om in ieder geval te wachten op de resultaten van nu lopende onderzoeken. Er moet gewacht worden op de uitkomsten van de parallelle onderzoekstrajecten die worden genoemd op pagina 8, en als op afzienbare termijn ook resultaten van internationale onderzoeken beschikbaar komen, moet ook hierop worden gewacht.
- b) De plan-MER geeft een goed overzicht van de nog niet onderzochte risico’s. Het volstaat niet om te stellen dat ‘tot op heden in onderzoek van goede kwaliteit geen verband is vastgesteld tussen A en B’, als er tot op heden geen onderzoek van goede kwaliteit naar dit verband is verricht.

² Michaud et al. 2018 b - *Derivation and application of a composite annoyance reaction construct based on multiple wind turbine features*

Deel 3

Aanleiding voor het plan-MER en de NRD is de uitspraak van Afdeling Bestuursrechtspraak van de RvS in Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding 2020. Hierbij is gekeken naar de SMB-richtlijn (Richtlijn 2001/42/EG) en het door het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: HvJ EU) op 25 juni 2020 gewezen arrest in zaak C-24/19 over Vlaamse milieunormen en een ruimtelijk afwegingskader voor windturbines. De RvS heeft geoordeeld dat ook voor de Nederlandse windturbinebepalingen van het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling een planmer-plicht geldt.

Op blz. 5 NRD is aangegeven dat dit de volgende gevolgen zou hebben:

- Omdat voor de windturbinebepalingen op dit moment geen plan-MER is gemaakt, moeten die bepalingen buiten toepassing blijven voor windparken op land (parken met 3 of meer windturbines). Voor nieuwe windparken op land moeten overheden een eigen afweging maken over het milieubeschermingsniveau dat zij aanvaardbaar achten.
- Inrichtingen met 1 of 2 windturbines zijn geen windparken in de zin van de mer-regelgeving. Voor deze inrichtingen heeft de uitspraak van de Afdeling geen consequenties en blijven de windturbinebepalingen gelden.

Dat dit de gevolgen van de uitspraak van de Afdeling zijn, lijkt niet in overeenstemming met de SMB-richtlijn te zijn. Volgens art. 2 onder a) wordt een milieubeoordeling gemaakt van alle plannen en programma's die voorbereid worden met betrekking tot landbouw, bosbouw, visserij, energie, industrie, vervoer, afvalstoffenbeheer, waterbeheer, telecommunicatie, toerisme en ruimtelijke ordening of grondgebruik en die vormt het kader voor de toekenning van toekomstige vergunningen voor de in bijlagen I en II bij Richtlijn 85/337/EEG genoemde projecten.

Onder de Bijlage II van Richtlijn 85/337/EEG (zie ook Richtlijn 2011/92/EU, Richtlijn 2014/52/EU) genoemde projecten vallen onder punt 3. Energiebedrijven:

i) Installaties voor de winning van windenergie voor de energieproductie (windturbineparken). De toevoeging tussen haakjes, '(windturbineparken)', is naar onze mening niet bedoeld om de projecten te beperken tot windturbineparken, maar geeft alleen aan dat deze parken ook onder de bedoelde installaties vallen. Zou het de bedoeling zijn geweest om de installaties te beperken tot alleen windparken, dan zou in analogie met andere begripsbeperkingen in de bedoelde Bijlage, een duidelijke beperking ingevoerd zijn, bijvoorbeeld: "waarbij installaties ten minste een x-aantal windturbines omvatten".

De op blz. 5 NRD geconcludeerde gevolgen lijken dan ook niet in lijn te zijn met de genoemde richtlijnen. Hierbij valt ook op dat alleen windparken op land worden genoemd, terwijl ook windturbines, windturbineparken op zee negatieve milieueffecten kunnen hebben.

Op 28 februari 2011 is het Besluit milieueffectrapportage gewijzigd om uitvoering te geven aan het arrest van het Hof van Justitie van de EU van 15 oktober 2009 (Commissie tegen Nederland, zaak C-255/08) inzake niet-nakoming van Richtlijn 85/337/EEG (Milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten). In dit Besluit is de volgende definitie gegeven:

- windturbinepark: park bestaande uit ten minste drie windturbines.

Daarbij is aangegeven dat voor een windturbinepark een milieueffectrapportage verplicht is in gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op 20 windturbines of meer.

Het lijkt dan ook dat het Besluit milieueffectrapportage eveneens niet in overeenstemming is met de Europese richtlijnen. Verder is bovenstaande definitie van een windpark uitermate ruim uit te leggen en er zou ten minste een samenhang tussen de windturbines die gezamenlijk een windpark vormen

gedefinieerd moeten worden. Aangezien ook twee windturbines een onderlinge samenhang kunnen hebben en in de meeste gevallen ook echt hebben, zou een windpark ook al uit twee windturbines kunnen bestaan.

De Nederlandse windturbinebepalingen van het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling zijn volgens art. 3.13.1 van het Activiteitenbesluit van toepassing op een windturbine of een combinatie van windturbines. Deze windturbinebepalingen gaan op de schop, waarbij de nieuwe bepalingen in overeenstemming gebracht dienen te worden met de Europese richtlijnen (dit geldt ook voor het Besluit milieueffectrapportage), recht moeten doen aan hetgeen de inwoners van milieumaatregelen mogen verwachten en die geen leemtes kennen waardoor projecten buiten de bepalingen om uitgevoerd kunnen worden.

In de Algemene wet bestuursrecht (Awb) is in art. 3.2 bepaald dat het bestuursorgaan bij de voorbereiding van een besluit de “nodige kennis verzamelt van de relevante feiten en de af te wegen belangen”. Deze bepaling is onderdeel van het zorgvuldigheidsbeginsel. Dit is een “algemeen beginsel van behoorlijk bestuur”. Het betekent dat het bestuursorgaan een besluit zorgvuldig moet voorbereiden en nemen. In Art 3.46 is bepaald dat een besluit een deugdelijke motivering moet hebben.

Na lezing van de NRD is er gerede twijfel ontstaan of, in het geval dat deze notitie de basis is voor de plan-MER, aan het zorgvuldigheidsbeginsel voldaan zal worden. Daarmee komt ook een goed onderbouwd en gemotiveerd besluit in het gedrang. Dat is in de eerste plaats door de uitleg en conclusie van de hierboven genoemde uitspraken en verder door de vraagtekens die bij vele passages in de notitie geplaatst kunnen worden. Daarbij wordt opgemerkt dat de notitie op afkomstig is van een bepaald niet onafhankelijk te noemen partij. In het navolgende zijn een aantal van die passages uitgelicht.

– 2.1 onder 2:

– Er leven zorgen onder omwonenden van windparken op land over de effecten van windturbines op de gezondheid, met name vanwege geluidsoverlast. Deze zorgen leiden ertoe dat het Rijk er belang in stelt om snel op een zorgvuldige manier een plan-MER te maken.

Het gaat echter niet alleen om gezondheid vanwege geluidsoverlast, het gaat ook over hinder en over een veelvoud van negatieve (milieu)effecten die het gevolg kunnen zijn van niet alleen windparken, maar ook afzonderlijke windmolens. De opmerking “snel en op een zorgvuldige manier” geeft geen vertrouwen in het nemen van een weloverwogen en goed gemotiveerd besluit.

– 2.2 onder 2:

– moderne windturbinebepalingen, die gebaseerd zijn op de nieuwste inzichten in de veiligheids- en gezondheidseffecten van windturbines.

Het ligt voor de hand om de bepalingen op de nieuwste inzichten te baseren. Echter, in het volgende kader waarin parallelle trajecten zijn genoemd, is meermaals het voorbehoud gemaakt dat de resultaten worden meegenomen indien mogelijk en/of indien deze tijdig beschikbaar komen. Dit is niet in overeenstemming met het zorgvuldigheidsbeginsel. Nieuwe inzichten dienen altijd meegenomen te worden en moeten niet afhankelijk zijn van een willekeurige einddatum, die alleen bepaald lijkt te zijn door politieke “daadkracht”.

– Blz.11, 2e bullet:

– *Het opstellen van de windturbinebepalingen en de plan-MER is een parallel verlopend, iteratief en interactief proces. Er zijn diverse ambtelijke afstemmingen gepland om (tussen-)resultaten vanuit de plan-MER in de AMvB op te nemen.*

Dit lijkt op “polderen” tussen het uitvoeren van onderzoek en het opstellen van nieuwe bepalingen. Dit geeft ook weinig vertrouwen in een zorgvuldig proces en het nemen van een zorgvuldig besluit. –

4.1 definitie referentiesituatie.

Het is de resultante van de huidige situatie en autonome ontwikkelingen die verwacht worden.

Hierbij wordt uitgegaan van de bestaande situatie van het milieu, inclusief nog te realiseren vastgesteld overheidsbeleid. Dit is als uitgangspunt nemen is een aanname dat óf de projecten in deze situatie voldoen aan de nieuwe bepalingen, óf dat deze vrijgesteld worden van de nieuwe bepalingen. Daarmee komt uit voeren onderzoek in het gedrang.

-4.2 Geluid, 5.4 varianten geluid

In 4.2 is verwezen naar de Lden en Lnight van respectievelijk 47dB en 41dB volgens de huidige bepalingen en in 5.4 is een te onderzoeken Lden-variant genoemd volgens een aanbeveling van de WHO van 45dB (zonder een Lnight-variant). Deze limieten zijn allemaal gemiddelden, hetgeen toelaat dat een gemiddelde ook ruimschoots overschreden kan worden. Veel beter zou zijn om daarnaast ook een maximaal geluidsniveau (en tijdsduur) in de bepalingen op te nemen. Verder zijn dit gemiddelden tot op de gevel. Er wordt geen rekening gehouden met het zich buiten de woning bevinden van mensen.

– blz. 14:

– *Wanneer figuur 2 en figuur 3 naast elkaar gelegd worden, valt op dat geluid van windturbines op nationaal niveau relatief weinig bijdraagt aan de cumulatieve geluidbelasting in Nederland.*

Dit is bepaaldelijk niet de taal van een onafhankelijk onderzoekspartij: de bijdrage is maar weinig en is dan ook geen probleem. Het cumulatieve geluidsniveau zou onder een bepaalde waarde moeten blijven en alles daarboven is te veel.

– blz.15:

In het kader op blz.15 Geluid is infrageluid niet genoemd. Dit wordt wel genoemd op blz.39, fig.17: *Verdringingsgeluid van ongeveer 1 tot 20 Hz (infrageluid) dat ontstaat door een plotselinge zijwaartse beweging van de wijk. Het gehoor is echter erg ongevoelig bij deze zeer lage frequenties.*

Dit laatste lijkt gezien de recente publicaties op dit gebied geen houdbare stelling. Het is dan ook zaak om literatuurstudies te (laten) doen door onafhankelijke onderzoekers zoals universiteiten naar het effect van infrageluid op de gezondheid van mensen.

– blz.17 Landschap en cultuurhistorie

– Hier is voorgesteld om in de plan-MER de focus te leggen op Nationale Landschappen en Unesco/Werelderfgoed.

Daarmee wordt voorbijgegaan aan het belang van alle andere natuurgebieden. Deze zouden niet in het onderzoek meegenomen kunnen worden, vanwege het schaalniveau van de plan-Mer. Dit is niet in overeenstemming met de genoemde Europese richtlijnen en Nederland zou er nu eens op toe moeten zien dat deze richtlijnen in de nieuwe bepalingen geïmplementeerd worden. Dit is van groot belang, aangezien nu in relatief kleine natuurgebieden plompverloren windturbines geplaatst worden, terwijl ook deze natuurgebieden van groot belang zijn voor natuur en leefomgeving.

– 4.3 autonome ontwikkelingen tot 2030 en doorkijk naar 2050.

Niet te begrijpen paragraaf over het plaatsen van windturbines op land, bevorderen van ruimtelijke inrichting door de Rijksoverheid en een kwalitatieve (?) doorkijk naar 2050. Dit is politiek en heeft niets te maken met zorgvuldig onderzoek naar milieueffecten in brede zin.

– **4.4 Referentieturbine:**

– *Naast de technologische ontwikkelingen zijn ook de locatie en het bijbehorende windklimaat van invloed op de keuze welke windturbine in een concreet geval het meest geschikt is.*

Het “meest geschikt” is ondergeschikt aan de te stellen normen en niet andersom. Hier is de wetgever aan zet en niet de industrie.

– **5.1 over windturbinebepalingen**

– in de eerste paragraaf is aangegeven: “Het is van belang om maatschappelijke discussie en wetenschappelijke inzichten volwaardig meenemen”. Vervolgens staat er onder “Wenselijkheid tot stellen van rijksregels” een lijst met mogelijk nadelige gevolgen van windturbines en windparken voor de leefomgeving. Deze lijst is veel gedetailleerder dan de op blz. 17 voorgestelde focus op alleen Nationale Landschappen en Unesco/Werelderfgoed. De vraag is dan ook wat uiteindelijk de criteria gaan worden: wordt er toegegeven aan de druk vanuit de politiek en industrie of worden de Europese richtlijnen gevolgd?

– **blz. 26 Omgevingswet**

– preventieve aanpak gebaseerd op gezond verstand en stand der techniek en aandacht voor de gevolgen van preventieve aanpak voor de fysieke leefomgeving.

– *Deze twee invalshoeken komen ook bij de windturbinebepalingen terug. Algemene rijksregels zijn uitermate geschikt om locatieonafhankelijke preventieve maatregelen en best beschikbare technieken vast te leggen. Daarmee kan ook een bijdrage worden geleverd aan het “level playing field”. Dit is in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel voor de Omgevingswet omschreven als het “rechtvaardigheidsprincipe, inhoudende dat in gelijke omstandigheden voor eenieder gelijke regels gelden”.*

De vaststelling: “kan een bijdrage leveren aan het “rechtvaardigheidsprincipe””, is niet goed genoeg. Op blz.32 onder Mogelijke Subvarianten, laatste bullet, staat: “differentiëren van normen tussen stedelijke en landelijke gebieden”. Daar gaat het “rechtvaardigheidsprincipe” al onderuit.

– **blz.26, laatste alinea:**

– *De algemene rijksregels kunnen op zich wel regels bevatten, die de gevolgen van één activiteit op een bepaald (in die algemene regels omschreven) punt of object limiteren, maar kunnen geen rekening houden met cumulatieve gevolgen van meerdere activiteiten op datzelfde punt of object.* Dit is onacceptabel; algemene regels kunnen waar nodig naar specifieke bepalingen verwijzen voor die situaties waar sprake is van twee of meer (gelijke of verschillende) activiteiten. Vrijbrief voor de industrie ?

– **blz. 27 trechtering van type windturbinebepalingen onder 3.:**

Het is duidelijk dat met die regeling in een deel van de gevallen geen adequate bescherming kan worden geboden, of de regels juist onnodig streng zijn. Voor de aanpak daarvan is het gewenst dat in bepaalde gevallen maatwerk kan worden toegepast.

In tegenstelling tot de hetgeen in de laatste alinea van blz. 26 staat, wordt in deze passage maatwerk wel mogelijk geacht, waarbij echter de bewoording “de regels juist onnodig streng zijn” de genoemde wenselijkheid weer op losse schroeven zet.

– blz. 28, fig, 14

In de eerste kolom is het inschakelen van obstakelverlichting met sensoren genoemd als preventieve aanpak, terwijl op blz. 29 obstakelverlichting als aspect genoemd is dat mogelijk aan de orde komt. Obstakelverlichting is een grote bron van hinder en obstakelverlichting zou zonder terughoudendheid alleen dan ingeschakeld moeten worden indien werkelijk noodzakelijk. De kosten van sensorsystemen voor het in- en uitschakelen van obstakelverlichting worden vaak als bezwaar aangevoerd. Deze kosten zijn echter in vergelijking met de overige kosten relatief laag en zullen verder dalen indien voor iedere windturbine boven de referentiehoogte dergelijke sensorsystemen verplicht worden gesteld. Dit is van groot belang voor de acceptatie van windturbines.

– blz. 28 Generieke bepalingen

Aanleg van windparken in rijkswateren blijft buiten beschouwing. Dit valt niet te begrijpen: een windturbine, en zeker een windpark, kan op locaties in de rijkswateren ongewenste milieueffecten hebben als bedoeld in de Europese richtlijnen.

– blz. 28, 29 Leemten in de kennis

– Voor enkele onderwerpen zijn er leemten in kennis, waardoor er onvoldoende informatie is over de effecten. Het gaat dan bijvoorbeeld om andere gezondheidseffecten van bijvoorbeeld turbulentie in relatie tot verspreiding van fijnstof en radon, erosie van windturbines, elektromagnetische velden. Deze worden niet in de plan-MER onderzocht.

Het is bekend, en zoals geconcludeerd kan worden ook bij de opsteller van de NRD, dat turbulentie, erosie en elektromagnetische velden gezondheidseffecten kunnen hebben. In plaats van dit nader te onderzoeken is voorgesteld om nieuwe inzichten af te wachten. Onacceptabel, het zorgvuldigheidsbeginsel wordt ook hier losgelaten.

– blz. 30 en verder: referentiesituatie, ongewijzigde regels, (sub)varianten, geen varianten. Dit is in grote lijnen in bovenstaand commentaar al aan de orde gekomen. Verwijzingen naar oude onderzoeken, een enkele geluidsnorm (WHO) en infrageluid komen niet aan de orde. Algemene bladvulling.

– blz. 34, 2 e alinea:

– In de praktijk zijn mitigerende maatregelen toepasbaar om slagschaduw te beperken. Voor nu zijn er in deze NRD geen varianten toegevoegd op het gebied van slagschaduw omdat hier mitigerende maatregelen worden gehanteerd. Wel zal het plan-MER een duidelijke instructie geven hoe om te gaan met deze norm.

Bedoelde mitigerende maatregelen hebben in de praktijk niet kunnen voorkomen dat deze door exploitanten van windturbines in gerechtelijke procedures betwist zijn vanwege een te groot productieverlies. De vraag is dan ook of alleen een instructie voldoende is om dit soort onzekerheden te voorkomen; een krachtige maatregel is gewenst.

– blz.34, 5.8 Onderzoek afstandsnormen

– Dat onderzoek raakt meerdere onderwerpen, zoals geluid, externe veiligheid, slagschaduw en ruimtelijke ordening. Op dit moment is nog niet bekend wat de uitkomsten zijn van dit onderzoek. Indien relevant kan dit worden opgenomen in de vorm van varianten in het plan-MER.

De opstelling volgens de laatste zin is natuurlijk veel te vrijblijvend, waarmee het zorgvuldigheidsbeginsel wederom geweld wordt aangedaan.

– blz. 36, 6 te onderzoeken leefomgevingseffecten.

In dit hoofdstuk komt een groot deel van de reeds aangehaalde passages in deze rammelende notitie terug, waarop de eerder gemaakte opmerkingen onverminderbaar van toepassing zijn.

Onder 6.3 is ingegaan op effecten op de gezondheid. Wat opvalt is dat in de notitie in hoofdzaak gerefereerd is aan gezondheid, terwijl het ondervinden van hinder veel minder aan bod komt. Het ondervinden van hinder is een voorloper op gezondheidseffecten en het is om die reden dan ook van het grootste belang om die hinder te voorkomen.

– **blz. 38, laatste bullet:**

– Achterrandgeluid van ongeveer 400 tot 2000 Hertz dat ontstaat door turbulentie bij de wieken. Het is vergelijkbaar met bandengeruis van autoverkeer.

De laatste zin geeft in feite te kennen dat het derhalve acceptabel is. Bandengeruis is een verdragend geluid dat ongelooflijk hinderlijk kan zijn en tot veel gezondheidsklachten leidt.

– **blz. 39, eerste bullet:**

– Instroomgeluid met frequenties tot ongeveer 200 Hertz doordat de wind het bladoppervlak treft. Dit geluid is ook ruisachtig, maar is meer laagfrequent en vergelijkbaar met motorgeluid van wegverkeer. Hiervoor geldt hetzelfde als is opgemerkt ten aanzien van bandenruis.

– **blz. 39, tweede bullet:**

– *Verdringingsgeluid van ongeveer 1 tot 20 Hz (infrageluid) dat ontstaat door een plotselinge zijwaartse beweging van de wiek. Het gehoor is echter erg ongevoelig bij deze zeer lage frequenties.*

Het is al lang bekend dat veel mensen hier wel gevoelig voor zijn, adequate maatregelen zijn nodig. Zie ook opmerking ten aanzien van blz.15.

– **blz. 40, fig. 17**

Volgens deze schematische indicatieve weergave is op een afstand van ongeveer 100 meter van de mast van een windturbine het geluidsniveau nog maar 45dB, terwijl vanaf ongeveer 150 meter van de mast het geluidsniveau gedaald is naar 40dB en vervolgens constant blijft. Met dit soort onjuiste informatie is niemand gediend.

– **blz. 40, tweede alinea:**

Er is aangetoond dat persoonlijke, situationele en contextuele factoren, die op zichzelf geen directe invloed hebben op de gezondheid, wel de beleving van geluidhinder kunnen versterken.

En daarmee de gezondheid nadelig kunnen beïnvloeden.

– **blz. 40, derde alinea:**

Er is ook onderzoek gedaan naar slaapverstoring door windturbines. Er kunnen geen conclusies worden getrokken over de samenhang van het geluidsniveau van windturbinegeluid en slaapverstoring, omdat de resultaten van onderzoek niet eenduidig zijn.

Dit is een onacceptabel standpunt. Het ligt dan voor de hand om de meeste recente onderzoeken te bestuderen en/of verder (literatuur)onderzoek te doen. Het zorgvuldigheidsbeginsel vereist dat.

– **blz. 41, eerste alinea:**

Zoals aangegeven is er vooral een verband tussen geluidsniveau (sterkte) en ervaren hinder die een bron kan zijn van gezondheidseffecten. Gezondheid wordt in het plan-MER meegenomen in de vorm van de geluidsbeoordeling.

Hier wordt dan wel hinder gerelateerd aan gezondheidseffecten. De mensen die hinder ondervinden als onder – blz. 40, tweede alinea vallen dan buiten de boot?

– blz. 41, tweede alinea:

De overige factoren met betrekking tot windenergie en gezondheid zijn veel minder eenduidig en vaak subjectief (denk aan de minder ervaren hinder als men betrokken wordt bij de ontwikkeling van een windpark). En worden daarom niet meegenomen onder het thema gezondheid.

Dat minder hinder ervaren wordt als men betrokken is bij een ontwikkeling van een windpark (dan wel windturbine) blijkt in de praktijk van betrekkelijk korte duur te zijn. Men weet of realiseert zich niet vooraf hoe groot de hinder daadwerkelijk is en de aanvankelijke acceptatie vanwege bijvoorbeeld financieel voordeel verdwijnt met de tijd. Het is dan ook ongewenste politiek om mensen op een dergelijke wijze een windpark te laten accepteren.